

Amnesty International bedankt minister Verhagen voor het organiseren van deze bijeenkomst. Ook veel dank aan dhr. Van Baalen, die het initiatief tot dit debat heeft genomen.

Er is nog ruim een half jaar te gaan voor de Olympische Spelen beginnen. De Spelen in China vinden plaats in een jaar waarin de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) zestig jaar bestaat. Deze Verklaring roept ieder individu en elk maatschappelijk orgaan op om respect voor mensenrechten te bevorderen en te handhaven.

Als internationale mensenrechtenorganisatie rapporteert Amnesty al vele jaren over schendingen in China, zoals wij dat over vele landen doen.

Ten aanzien van de Spelen was Amnesty hoopvol. De Spelen bieden een kans om een positieve erfenis op het gebied van de mensenrechten na te laten. Dat is een verwachting die Chinese overheidsfunctionarissen en het IOC ook al uitspraken. Helaas is deze verwachting tot dusver niet uitgekomen.

Amnesty constateert enkele positieve veranderingen, maar ziet nog geen structurele verbetering. Op bepaalde terreinen zien wij zelfs verslechtering.

Ik wil hier vier punten uitlichten waarvan wij denken dat verbeteringen nog steeds mogelijk zijn:

De **doodstraf**. Tenminste 60% van alle doodvonnissen in de wereld wordt in China voltrokken. Er zijn maar liefst 68 vergrijpen waarop de doodstraf staat, ook niet-gewelddadige, zoals belastingfraude. Een positieve ontwikkeling is dat sinds 2007 het Chinese Hooggerechtshof alle doodstrafzaken moet herzien en bekrachtigen¹. Of dit tot de verwachte daling van het aantal executies zal leiden is echter onduidelijk, want doodstrafcijfers zijn nog altijd staatsgeheim. Een nieuwe zorg is dat China vorige maand besloot het programma van dodelijke injecties uit te breiden.

Een tweede punt betreft het **administratieve detentie systeem**. De politie kan mensen van straat oppakken en naar een werkkamp sturen omdat ze bijvoorbeeld een illegaal handeltje voeren, folders uitdelen of verslaafd zijn. Daar komt geen rechter aan te pas en mensen zitten daar vaak jarenlang vast. Naar schatting een half miljoen mensen zitten in deze vorm van detentie, waar ook risico op marteling bestaat. Het systeem staat ook in China ter discussie, maar vorig jaar is het aantal vergrijpen uitgebreid en het vermoeden bestaat dat het gebruikt wordt om de straten voor de Spelen 'schoon te vegen'.

¹

Er is nu formeel **persvrijheid** voor buitenlandse journalisten, maar alleen voor de periode van de Olympische Spelen. De regel geldt niet voor Chinese journalisten, die het juist steeds moeilijker krijgen. Kranten worden gesloten, tientallen journalisten, schrijvers en bloggers zitten vast en hun aantal groeit met het naderen van de Spelen.

Arrestatie, intimidatie of huisarrest van **mensenrechtenverdedigers** nam in 2007 ook toe. Zo werd Ye Guozhu gearresteerd omdat hij een vergunning aanvraag om met andere slachtoffers te demonstreren tegen gedwongen huisuitzettingen als gevolg van de bouw van de Olympische faciliteiten. Ye Guozhu was door die bouw twee huizen en een restaurant kwijtgeraakt. Hij zit al ruim twee jaar vast en is gemarteld.

Zoals het nu gaat wordt de kans op een ‘positieve erfenis’ met de dag kleiner. Daadwerkelijke verbeteringen kunnen nog steeds plaats vinden. Maar dan moeten we ons allen inzetten.

Het **Ministerie van Buitenlandse Zaken** kent al langer een mensenrechtenbeleid voor China. In de nieuwe mensenrechtenstrategie van minister Verhagen staat: *‘de verbetering van mensenrechten vergt alertheid, inventiviteit en actieve inzet op alle niveaus en met alle instrumenten. Dit principe dient de hoeksteen te zijn van ons buitenlands beleid’*

Die actieve inzet is nu zeker nodig. Maar er is een stap extra nodig, zowel bilateraal als via de EU. Laat Nederland het voortouw nemen in het ontwikkelen van een EU-strategie om mensenrechtenverdedigers bij te staan. Nederland moet zich ook inzetten voor een actief beleid vanuit de EU en de andere lidstaten. Wij vragen ons ook af of er een noodscenario binnen de EU is voor als de mensenrechtensituatie verslechtert.

De nieuwe Nederlandse mensenrechtenstrategie zou niet alleen een leidraad voor Buitenlandse Zaken moeten zijn, maar ook voor de ministeries van **Economische Zaken en VWS**. Wij zien daar nog niet veel betrokkenheid bij mensenrechten-kwesties in China. Men zegt zich achter de schermen in te zetten maar het is ons onvoldoende duidelijk wat er besproken wordt. Wat heeft staatssecretaris Bussemaker gedaan met de protesten rond de bouw van de Olympische faciliteiten? Ik denk dat VWS zich keihard zou moeten inzetten bij schendingen die direct samenhangen met de Spelen. Ook voor individuele zaken dus.

‘De Spelen vinden niet plaats op een maatschappelijk en sociaal eiland,’ zo zegt de **NOC*NSF**. Ook voor het NOC en IOC is het dus zaak zich *ten minste* in te zetten tegen schendingen begaan in het kader van de Spelen. Zij moeten keihard eisen dat individuen die gevangen zitten in relatie tot de Spelen onmiddellijk worden vrijgelaten. Het NOC en IOC mogen ook niet accepteren dat de

buitenlandse pers meer vrijheden krijgt en de Chinese pers minder. Inzet voor mensenrechten zou ook een opstapje zijn naar een hopelijk nieuw te ontwikkelen mensenrechtenpijler in het Olympisch Handvest. Naast de bestaande pijlers; sport, cultuur en milieu.

Journalisten, ook de sportjournalisten, u kunt in uw verslag van sportprestaties ook melding doen van de prijs die betaald is voor de bouw van de Olympische faciliteiten, zoals de huisuitzettingen, of aandacht besteden aan mensenrechtenactivisten.

Kamerleden, zorgt u dat de verschillende ministeries actie ondernemen. Dit geldt ook voor de Kamerleden die zich met sport bezig houden.

Tot slot vragen wij ook aandacht voor mensenrechten in China bij de sporters. Zij kunnen zich laten informeren. Schroom niet uw zorgen te uiten daar waar u die heeft. Draag bijvoorbeeld een bandje voor de mensenrechten zoals een hockeyster volgens de NRC-next van vorige week van plan is. De mensen hier aan tafel zouden hen daarin moeten ondersteunen.

Dames en heren,

Hoe zorgen we dat het momentum van vandaag behouden blijft? Ik doe graag het voorstel om met dezelfde instelling als vandaag nog enkele malen gezamenlijk bijeen te komen om de mensenrechtensituatie te bespreken. Tot slot zou ik het goed vinden een soortgelijke bijeenkomst als vandaag met pers en politiek te houden *na* de Spelen om de balans op te maken *en* om te kijken hoe wij met het onderwerp mensenrechten omgaan bij nieuwe Spelen in de toekomst.

Ik hoop op enthousiasme hiervoor. Laten we allen zorgen dat de Spelen iets moois voortbrengen en niet alleen op het gebied van Sport.